

Олександр Шпак, доктор педагогічних наук, професор
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Автор розглядає діагностичні можливості класного керівника по формуванню економічних рис учня загальноосвітньої школи.

Ключові слова: економічне виховання, економічна освіта, діагностична карта.

Єдиний спосіб точно передбачити майбутнє – це створити його.

Алан Кей

Постановка проблеми. Прийдешні зміни, ми переконані, будуть продиктовані двома чинниками: зростанням єдиної світової економіки та правом вибору споживача. Ми повинні виходити (і усвідомлювати) з того, що світ сьогодні – це не просто єдиний велетенський ринок електроніки, автомобільної індустрії, фінансових послуг тощо, а й єдиний освітній ринок.

І в цьому освітньому ринку наставник молоді повинен не лише глибинно володіти системою знань, орієнтуватись в новітніх технологіях, а й вміти визначати анатомо-фізіологічні, психологічні, продуктивно-потенційні можливості об'єкта педагогічного впливу, який одночасно є і суб'єктом педагогічного процесу. Іншими словами, педагог мусить бути медиком душі людини, вміти не лише поставити науково обґрунтований діагноз, а і мистецтвом свого поклику, і компетентністю, разом із суб'єктом, батьками, спроектувати дорогу у світ знань таким чином, щоб "люди в усьому світі змогли брати участь у найкращих навчальних курсах, які ведуть найвідоміші вчителі" (Білл Катер).

Чому сучасний вчитель не може використати ресурсні можливості учня? Відповідь проста: *він їх не знає*. На питання "Чи проводите ви діагностування знань учнів зі свого предмету?" з 48 вчителів Володарського і Ставищенського районів Київської області 31 дали негативну відповідь і звинувачувати їх в цьому було б невірно. А хіба може бути іншою ситуація, коли в курсі людинознавчої науки – педагогіки, на діагностику відведено ... аж 2 години. Глибоко переконаний, що без діагностичних умінь, вироблення своєї власної психолого-предметної діагностики, школа залишиться на узбіччі змін, втратить, на нашу думку, можливість продуктивно навчати учнів:

- розвивати їх знання та навички зі спеціальних предметів і робити це швидше, краще, ефективніше;

- розвивати загальні навички і застосовувати знання як у спеціальних сферах, так і у споріднених галузях;

- розвивати індивідуальні вміння і навички, які легко можна застосовувати в різних сферах діяльності.

Ми стверджуємо: діагностика – рушій інтелектуального розвитку, невичерпна школа пізнання для вчителя, а для учня – психологічний саморух до формування свого "Я".

Ми переконалися в цьому в процесі науково-практичної діяльності, розробивши і впровадивши в життя рекомендації для класних керівників по вивченню стану економічного виховання у школі, а також "Діагностичну карту інтегрального оцінювання позиції учнів в економічній діяльності" з чіткою інструкцією по її використанню.

Наукові пошуки і публікації з проблеми. Останнім часом з'явився ряд цікавих досліджень з цієї актуально-прогностичної теми. Скажімо, В.Бондар, Л.Даниленко, В.Олійник, Н.Островерхова, розробили і вдосконалюють систему діагностичних вмінь для керівників освітніх установ. Спеціальну програму впровадження в життя діагностичної системи має Центральний інститут менеджменту.

В економічному вихованні питаннями діагностики займаються М. Вачевський, Н.Грама, Л.Карашук, А.Ласкавий, І.Прокопенко, О.Падалка та інші. Так, Н.Грама через систему діагностичних вмінь дослідила економічну грамотність дошкільників, І.Прокопенко – вплив зовнішніх економічних факторів на формування економічного мислення, О.Шемякін – формування економічної відповідальності поведінки старшокласників.

Ми виходимо з того, що діагностування як система “прозорого бачення і проектування” вдосконалюється і стає для освітянина не лише “дзеркалом” душі суб’єкта, а й фактором перетворення його потенційних можливостей в найпотужніший резерв людської цивілізації.

Мета статті – спроектувати та розкрити для класних керівників змістову сутність діагностичної карти інтегрального оцінювання позиції учнів в економічній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Вивчення стану економічного виховання учнів у школі повинно здійснюватись одночасно на двох взаємодоповнюючих рівнях: органів народної освіти, адміністрації шкіл та класних керівників.

Головним завданням органів народної освіти й адміністрації шкіл є визначення загального стану виховного процесу, оцінка його результатів у плані реалізації соціального замовлення. Завданням класних керівників є виявлення рівня вихованості кожного окремого учня як члена колективу й майбутньої продуктивної сили суспільства. Основним показником результативності процесу економічного виховання виступає готовність учнів до економічної діяльності.

Ця готовність як результат виховного процесу може і повинна розглядатися у динаміці (з соціальної та педагогічної точок зору). Для суспільства в цілому важливо, щоб випускники школи, керуючись корінними економічними інтересами суспільства, використовуючи економічні знання, вміння, навички, працювали ефективно, економили продукти праці, бережливо ставилися до природного середовища, раціонально витрачали час. Цей критерій стає головним, коли потрібно дати загальну оцінку виховній роботі в школі, місті, виявити причини невдач у вихованні. У цьому випадку ефективність виховної роботи визначається на основі динаміки соціальних показників.

Наприклад, у виробничій діяльності школярів такими показниками є: випуск готової продукції і ріст продуктивності праці, економія електроенергії, збереження шкільних приміщень і майна; раціональне споживання бюджетних асигнувань, засобів спецрахунку тощо.

Запропоновані нами “Рекомендації щодо вивчення стану економічного виховання в школі” для працівників народної освіти й адміністрації шкіл були побудовані з урахуванням специфіки шкільної підготовки і передбачали доцільність формування у навчально-виховному процесі наступних якостей та умінь:

- розвинутого економічного мислення, почуття власника, реального господаря;

- вміння прогнозувати свою діяльність;
- економічно визнаного ставлення до праці та її результатів;
- потягу до підвищення трудових доходів, якості життя;
- орієнтації на раціоналізацію праці та підвищення її економічної ефективності;
- готовності брати участь у різноманітних формах економічної діяльності, пов’язаних з ринковою економікою;
- участі в управлінні виробництвом;
- здатності до морального вибору в ситуаціях, пов’язаних з економічною діяльністю;
- вміння перемагати економічні труднощі та кризові ситуації;
- здатності ефективно використовувати діючий механізм соціально-економічного захисту своїх та суспільних інтересів;
- потреби в особистісному самовдосконаленні та оновленні економічних знань.

Ми вважаємо, що корінні зміни у сфері економічної освіти учнівської молоді повинні відбуватися насамперед у самій ідеології цього напрямку формування особистості. Абстрактно-гуманістичні декларації мають бути замінені новими, теоретично орієнтованими на практику положеннями (насамперед діяльнісним підходом), які враховують економічну доцільність праці як для конкретної особи, так і для суспільства в цілому. Економічна освіта покликана підняти ефективність трудової діяльності випускників освітніх закладів як в умовах великомасштабного, так і індивідуального промислового та сільськогосподарського виробництва та сфери послуг.

Про виняткову значущість економічної освіти для життєдіяльності кожної людини незалежно від ступеня та характеру її включення в систему суспільних економічних відносин свідчить її відображення в державних освітніх стандартах, а також включення з 2001 року предмету “Основи економіки” до інваріантної частини навчального плану загальноосвітніх шкіл.

Особливістю педагогічного критерію сформованості в учнів готовності до економічної діяльності є рівень мотивації, на якому і виявляється істинна позиція особистості. Завданням конкретного педагога є виявлення у школярів не тільки наявності якостей дослідника, але й причин, які заважають їх зростанню на рівні “вчитель-учень”. Полегшить реалізацію даного завдання Діагностична карта інтегрального оцінювання позиції учнів в економічній діяльності, яка повинна стати основою індивідуального підходу до особистості школяра, приклад якої ми наводимо.

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Діагностична карта ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

№ п / п	Рівні виявлення ознак				
	Ознаки	а	б	в	г
1.	Вміння працювати в колективі і жити його інтесами	Бере активну участь в житті колективу. Вміє поєднувати суспільні та особисті інтереси, ставить до колективної праці як до особистої справи. Вміє поставити мету, розподілити обов'язки, чітко організувати роботу. Швидко переходить від слів до діла. Шукає найбільш економічні шляхи, без конфлікту підкоряється розумним рішенням і вимогам. Бореться за честь колективу, його згуртування.	Бере участь в житті колективу. Прагне внести посильний вклад у рішення органів учнівського самоуправління. Вміє поставити мету і окреслює умови її досягнення, але тільки в умовах зовнішнього спонукання. Часто не доводить справу до кінця, витрачає час на марні розмови. Готовий прийти на допомогу, береже честь колективу, але не бере на себе ініціативу по зміцненню згуртованості колективу.	У житті колективу бере участь, може поставити мету діяльності, визначити раціональні способи її досягнення, розподілити функції та обов'язки, легко підкоряється вимогам колективу і старших. Приходить на допомогу товаришам, але особистої ініціативи при цьому не виявляє.	Не виявляє готовності до спільної праці на загальну користь. Доручену справу якщо і виконає, то неякісно, з великими витратами коштів, свого і чужого часу. Конфліктує з товаришами, допомагає їм ситуативно, залежно від особистого настрою.
		д	е	ж	з
2.	Прагнення до раціоналізації, підвищення продуктивності, якості й ефективності праці.	Завжди прагне якісно і своєчасно виконати план суспільно значимої діяльності, є цілеспрямованим. Перед тим, як приступити до виконання завдання, аналізує, яким в ідеалі має бути результат, що сприятиме йому, а що буде заважати. Тому посилено вдосконалює процес праці. Засвоює передовий досвід, раціонально використовує робочий час, організовує робоче місце, дотримується трудової дисципліни, правил тех-	Може завжди виконувати трудові доручення вчасно, якісно, проявляти творчу ініціативу в умовах змагання, бо від цього залежить престиж. Прагне до правильного виконання завдання, до точності, чистоти, засвоює передовий досвід, використовує спеціальну літературу, дотримується трудової дисципліни, веде облік результатів праці, не без уваги ставиться до недобросовісної праці товаришів. Не прагне передати ним знайдені	Прагне виконати доручену роботу точно, вчасно або навіть раніше строку. Проявляє ініціативу, вносить ідеї для вдосконалення, економить у випадку, коли несе відповідальність за якість роботи і якщо робота значима і цікава для нього. Стимулює творчість інших, у боротьбі за економію добирається значної ефективності праці колективу, веде боротьбу проти ледарства й пасивності в досягненні колективної праці.	Роботу виконує вчасно, виходячи із обставин, діяльність свою не планує, матеріали не економить. Не намагається засвоювати досвід, знахідки своїх товаришів. Не прагне до реалізації способу діяльності й удосконалення її продукту.

**Продовження діагностичної карти
ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ
В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

№ п / п	Рівні виявлення ознак				
	Ознаки	д	е	ж	з
2.		ніки безпеки, веде облік результатів праці, правильно оформляє документацію, активно бореться проти ледарювання, пасивності.	раціональні прийоми, але й не робить з них таємниці.		
		є	и	к	л
3.	Економічне ставлення до продуктів праці й природного середовища.	Бережливо використовує сам і бореться за розумне використання шкільного майна, особистих речей, предметів і засобів праці, електроенергії, продуктів харчування, матеріальних цінностей поза школою. Активно бере участь у поході бережливих.	Бережливо ставиться до продуктів своєї та чужої праці, по-господарськи – до шкільного майна, електроенергії, води, особистих речей. Але активної участі у формуванні подібного ставлення в інших не бере. Не бореться з марнотратством, безгосподарністю інших.	Бережливо ставиться до продуктів тільки своєї праці і праці своїх близьких. Вважає себе відповідальним за чистоту, збереження шкільного майна та навчальних посібників, води, енергії, тепла. У поході бережливих участі не бере й не ставиться до їхньої діяльності серйозно.	Марнотратно, безладно ставиться до всього. Не шанує свою і не береже чужу працю. У поході бережливих участі не бере, ставиться до всього негативно. Спостерігаються випадки елементарного руйнування шкільного майна, чужих речей.
		м	н	о	п
4.	Уміння узгоджувати особисті потреби й економічні можливості їх задоволення.	Матеріальні і духовні потреби розумні та відповідають рокам. Добре знає матеріальні можливості та вимоги сім'ї. Прагне поповнювати бюджет сім'ї і задовольняти свої вимоги за рахунок особистої праці. Негативно ставиться до морально несправедливих потреб своїх однолітків.	Матеріальні і духовні потреби розумні та відповідають рокам. Добре знає можливості та вимоги сім'ї, зважає на них. Не вимагає задоволення своїх вимог, але й не робить спроб своєю працею поповнити бюджет сім'ї аби реалізувати свої запити.	Матеріальні і духовні потреби завищені. Використовує всі засоби для їх задоволення: вимагає в батьків, не зважаючи на їх можливості; добре навчання розглядає як засіб дії на батьків для задоволення своїх вимог, використовує і особисту працю. Виявляє споживацьке ставлення до життя.	Матеріальні вимоги провідні, завищені. Намагається, щоб його оточували престижні речі. Основний шлях їх отримання – вимагання у батьків, так звані комерційні операції. Можливості сім'ї в рахунок не беруться, особиста праця не в пошані, вимоги інших членів сім'ї не хвилюють.

Продовження діагностичної карти
ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ
В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

№ п / п	Рівні виявлення ознак				
	Ознаки	р	с	т	у
5.	Рациональна організація бюджету часу.	Організований: вміє планувати свої та колективні справи на день, тиждень, місяць, аналізуючи затрати часу; ощадливо ставиться до свого й чужого часу, вимагає цього від інших. Активно бере участь у всіх контрольних заходах свого колективу, учнівської організації з режиму економії часу.	Уміє планувати свої та колективні справи на день, тиждень, місяць, аналізує затрати часу, дає їм аргументовану оцінку, але при наявності постійного контролю та стимулювання з боку дорослих та колективу. Негативно ставиться до марнування часу, в той же час сам не завжди раціонально використовує його.	Уміє планувати, враховувати, контролювати значимі для нього справи. Бережливо ставиться до свого і байдуже до чужого часу. Бере участь у контрольних заходах з режиму економії часу, нетерпимий до неорганізованих, але сам не рахується з можливостями і часом інших.	Неорганізований і при виконанні завдань діє безсистемно, ситуативно. Не усвідомлює особистого суспільного значення економії часу та його раціональної організації. Час для нього не має ніякої цінності.

Інструкція до карти

Діагностична карта інтегрального оцінювання позиції учнів в економічній діяльності включає в себе 5 основних ознак. До кожної ознаки подаються 4 рівні сформованості, позначені індексами. Наприклад, за 1-ою ознакою "Вміння працювати в колективі і жити його інтересами" такими індексами будуть а, б, в, г. Кожен індекс має свій зміст.

Проти прізвища учня, який досліджується, виставляється за кожною ознакою той індекс, якісний зміст якого найбільш повно характеризує поведінку учня. Наслідком має бути результат із 5 індексів. Підставивши їхні цифрові значення і підрахувавши суму балів, можна встановити орієнтовно рівень готовності учня до економічної діяльності й визначити відповідно до цього програму педагогічного впливу на нього.

Кількісні значення індексів: а–7, б–5, в–4, г–1, д–5, е–4, ж–1, з–1, є–7, и–6, к–3, л–0, м–7, н–6, п–2, р–0, с–7, т–5, у–4.

Відповідно до набраних балів, учні можуть бути віднесені до однієї з чотирьох груп, які характеризують певну позицію учня щодо економічної діяльності.

Активна соціально спрямована позиція (35 балів). Учні даної групи завжди активно беруть участь у житті колективу. Уміють поєднувати особисті і суспільні інтереси. Швидко

переходять від слів до діла. Завжди прагнуть якісно та своєчасно реалізувати план суспільної діяльності, посильно вдосконалити її, раціонально використовують робочий час, організовують робоче місце, дотримуються правил техніки безпеки, ведуть облік результатів праці. Бережливо ставляться до суспільного майна. Їхні матеріальні і духовні вимоги розумні, розвинені в нормальних для даного віку межах.

Пасивно позитивна позиція (34 – 22 бали). Учні цієї групи вважають себе колективістами і вносять значний вклад у загальну справу, якщо це стосується престижу їхнього колективу, якщо проводиться змагання або їх контролюють, стимулюють до ефективної організації діяльності. Щоб раціонально і економно діяти, вони мають бути в ситуації емоційного напруження. Вони володіють необхідними вміннями здійснювати економічну діяльність, але в них не сформувалась вимога реалізувати їх. Тому завданнями виховання будуть: розширити сферу суспільних інтересів через підняття особистих і групових інтересів до рівня суспільно важливих і надання їм особливого змісту.

Егоїстично спрямована позиція (21 – 9 балів). До цієї групи входять два типи школярів. Перші – зовні успішно займають колективістську позицію, економно і раціонально вирішують поставлені завдання. Економічні вміння і навички

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

добре оформлені. Але джерелом активності таких учнів є особистий престиж, вузькі особисті інтереси. Вимоги завищені і задовольняються за рахунок інших. Головне завдання педагога –

Третій етап – обробка отриманих результатів і атестація учнів. В проіндексовану таблицю вносилися числові значення і була підрахована загальна сума балів (табл.1).

Таблиця 1

№ п/п	Склад класу	1-ша ознака	2-га ознака	3-тя ознака	4-та ознака	5-та ознака	Всього
1	Акуленко	б-5	д-5	к-3	н-6	т-5	24
2	Аржников	г-1	з-1	л-0	р-0	у-4	6
3	Власкіна	а-7	д-5	к-3	м-7	т-5	27

перебудувати мотиваційну сферу дитини. До другого типу належать школярі з вузькою особистою мотивацією та завищеними вимогами, але для них характерна відсутність економічних вмінь і навичок. Завдання педагога – перебудувати мотивацію й розвинути необхідні економічні вміння й навички учня.

Пасивно негативна позиція (8 – 0 балів).

В учнів цієї групи не сформовані на належному рівні економічні вміння й навички. Вони не тільки не вміють, а й не хочуть раціонально будувати свою діяльність і економно використовувати сировину й продукти праці, не вміють жити в колективі. Одна з причин конфліктів – халатне ставлення до праці й часу інших. Мотиви поведінки нестійкі, ситуативні, вимоги завищені, особистих трудових зусиль до їх реалізації докладається вкрай мало.

Апробація Діагностичної карти інтегрального оцінювання позиції учнів в економічній діяльності проводилась в різних школах Києво-Святошинського, Броварського, Володарського районів Київської області.

Робота проводилась в три етапи.

Перший етап – підготовчий. Його мета – детальне ознайомлення педагогів-дослідників з технікою впровадження Діагностичної карти. На цьому етапі педагоги вивчали зміст і спрямованість карти, а також навчилися визначати за допомогою бальних оцінок міру розвитку економічного мислення й готовності до економічної діяльності.

На другому етапі вчителі зробили заміри готовності до економічної діяльності у своїх класах і провели атестацію учнів на основі отриманих даних. Заміри проводилися фронтально, вчитель брав для оцінки по черзі кожну ознаку, оцінював рівень її сформованості у кожного учня свого класу, орієнтуючись на шкалу індексів. Результати замірів були представлені у вигляді таблиці, куди були внесені індекси по всім 5 ознакам.

Кількість балів, яку набрав учень, дозволила віднести його до однієї з визначених груп за рівнем готовності до економічної діяльності.

Але цим не вичерпуються можливості Діагностичної карти. Отримані дані можна використовувати для атестації класу в цілому. Варто тільки визначити кількість учнів, віднесеної до тієї чи іншої групи, вилічити процент від загального числа атестованих і врахувати виявлену тенденцію під час проведення виховної роботи в класі.

Діагностичну карту можна використовувати також як основу для складання узагальненої незалежної характеристики готовності до економічної діяльності як окремих учнів, так і класу в цілому. Для цього поряд з класним керівником оцінювання проводять і вчителі різних предметів, які працюють у цьому класі. Кожен з цих вчителів визначає готовність до економічної діяльності з позиції свого предмету, а в результаті з'являється можливість багатогранніше і повно вивчити дитину. Підвищується рівень об'єктивності характеристики, іноді нейтралізується ставлення до конкретного учня. Методика роботи з картою така ж, але для наочності варто представити результат у вигляді таблиці (табл.2).

В даному випадку аналіз таблиці показав, що оцінки рівня готовності учнів до економічної діяльності, дані класним керівником, учителями праці і математики (оцінювалися тільки хлопці) мають певні розходження, що може бути пояснено як кращим знанням класним керівником своїх вихованців у суспільно корисній праці, так і оцінюванням учнів з позиції інших вчителів відповідно до специфіки дисципліни, яку вони викладають, хоч оцінки щодо окремих школярів інколи співпадали. Отримані результати дозволять класному керівникові проаналізувати розходження і збіг думок різних педагогів в оцінці учнів і точніше окреслити програму виховання господаря-громадянина в процесі урочних і

Таблиця 2

Клас	Учитель	1-ша група (35 балів)		2-га група (34-22 бали)		3-тя група (21-9 балів)		4-та група (8-0 балів)	
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
8-А	Класний керівник	–	–	17	53,1	17	53,1	1	3,1
	Учитель праці	–	–	14	43,7	6	18,6	1	3,1
	Учитель математики	–	–	12	37,5	16	50	1	12,5

позаурочних занять, в організації суспільно корисної діяльності.

Ще один варіант застосування Діагностичної карти пропонує участь активу класу в оцінюванні рівня готовності школярів до економічної діяльності, що дозволить повніше врахувати дитячу сферу життєдіяльності, не завжди добре відому вчителям, подивитися на дітей їх очима, порівняти їх оцінки зі своїми. У школі №2 м.Вишневе Київської області подібна робота була проведена з активом 7-А та 7-Г класів (табл.3).

Висновки. Запропонований варіант діагностичної карти, звичайно, вимагає подальшої розробки і конкретизації з урахуванням ряду пропозицій. Але в той же час апробація підтвердила цілеспрямованість його практичного застосування.

Як показала практика, ефективнішим є фронтальний аналіз, оцінка всіх учнів по черзі за кожною ознакою, ніж оцінювання окремого учня одразу за п'ятьма ознаками. Фронтальний аналіз дає можливість отримати об'єктивнішу картину щодо економічного виховання учнів, а також є

Таблиця 3

	1-ша група (35 балів)		2-га група (34-22 бали)		3-тя група (21-9 балів)		4-та група (8-0 балів)	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Класний керівник	–	–	28	79,5	7	20,5	–	–
7-А Актив	5	14	29	83	1	3	–	–
Класний керівник	–	–	25	66	11	28,5	2	5,5
7-Г Актив	–	–	18	47	13	35	7	18

Індекси виставлялися спочатку класним керівником, а потім активом класу. Порівнюючи оцінки класного керівника і активу класу, бачимо, що у другій групі вони в основному співпадають, але спостерігається суттєве розходження у 1-й і 4-й групах.

Апробація даної карти виявила наступні труднощі. Класні керівники і вчителі з різних предметів не включають учнів до 1-ї групи, оскільки вважають, що перші рівні другої, четвертої та п'ятої ознак завищені для учнів 8–14 років, отже, діти не можуть відповідати висунутим на цих рівнях вимогам. На нашу думку, необхідно конкретизувати перші рівні всіх ознак відповідно до рівня дитини.

Крім того, деякі труднощі в оцінці учнів були викликані недостатньою компетентністю деяких педагогів, а тим більше дітей у питаннях економічного виховання. Цікаво відзначити прагнення класних керівників до заміни поняття “готовність до економічної діяльності” поняттям “спрямованість особистості”, звідси і помилки у атестації.

економічніший у часовому плані. Використання описаної нами методики дозволяє визначити рівень готовності до економічної діяльності кожного учня й здійснити диференційований підхід до його виховання. Але цим не вичерпуються можливості Діагностичної карти – її можна використовувати всім як основу для складання узагальненої незалежної характеристики класу.

1. Трихін І., Шпак О. Шкільне виховання. – Дрогобич: Вимір, 2004.

2. Франселла Ф., Банністер Д. Новый метод исследования личности. – М.: Прогресс, 1987.

3. Хейне П. Экономический образ мышления. – М.: Новости, 1991.

4. Шемякин А. Экономическое воспитание школьников: Вопросы истории и практики. – М.: Педагогика, 1986.

5. Шпак О., Терес В. Педагогічне керівництво економічним вихованням учнів. – Дрогобич: Вимір, 2002.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2009